

Manana Kvachadze

On the Role and Fate of Court Poets in the Shirvanshah's Palace

There were strict laws at the royal courts of medieval Eastern rulers. These laws embrace all fields of life and define the activities of the courtiers.

The number of poets at large courts was impressive. Beginning from the 11th century, a certain hierarchy was established and honorable titles were awarded. Even a position of “the King of Poets” was introduced. A person occupying this position was to discuss the issues related to poets, direct their creative works and, if necessary, gather the poets for a certain common cause. Such person was a censor, an editor, a consultant. He was an intermediary between the poet and the patron. A court poet was to know precisely what to say, where, and how to say it. The scheme of tropes was subject to certain laws, the thematic circle and motives were strictly defined.

Naturally, praising the patron was panegyrist’s major obligation in a complex list of requirements. Second important function was care of the patron's mood, arrangement of his leisure and entertainment, aestheticization of reality. Such poet also had to perform numerous exhausting, stressful, and even humiliating functions.

The cultural life of Shirvan (Sharvan), Georgia's neighbour country located in contemporary Azerbaijan, flourished in the 12th century. In conditions of Georgia's suzerainty, diverse relationships were established. A significant Persian-language literary school was formed at the royal court of Shirvanshahs. The odes and eulogies composed by the court poets provide ample historical data regarding the lives and activities of Shirvanshahs. These literary works also provide information about the roles and fates of the court poets.

The pulse of the palace is variable, with its joys and sorrows, cares and tranquility, fuss and idleness, permanent intrigues, defamation, denunciation, and instigation.

The intonation of the court poet's voice also varies: at times, it is panegyric, praising, and glorifying; at other times, it is full of condemnation, criticism, and mockery. The image of the poet is also diverse: sometimes he is a king, at other times, he is a beggar; sometimes he is dignified, at other times, he is unworthy. Sometimes he is grateful, at other times, - ungrateful. At certain times, he attacks; at other times, he retreats. In some cases, he is denounced; at other times, he tells on others.... As a result, his way leads from the palace to prison. Having been rewarded, he is punished; after being promoted, he is demoted; he rises and falls again... Court

lyrics, prison elegies, dissatisfaction with life, and, finally, the isolated hermitage of a Sufi Sheikh, a life full of meditation and philosophical contemplation.

Literary texts, Tezkeres, and anthologies draw an image of life at the court of Shirvanshahs. Besides, the above-mentioned sources provide information regarding the function of poetry and the roles and fates of court poets, masters of eloquent words: Abul'alā, Izzeddin, Falaki, and great Khaqani Shirvani.

მანანა კვაჭაძე

კარის პოეტთა როლისა და ხვედრის შესახებ შირვანშაჰთა სასახლეში

შუა საუკუნეების აღმოსავლელ მმართველთა კარზე მკაცრად დადგენილი კანონები მოქმედებს. ეს კანონები მოიცავს ცხოვრების, პრაქტიკულად, ყველა სფეროს და მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს კარის მოხელეთა მოღვაწეობას. აქ ყველაფერი დეტალურად არის დამუშავებული და ყველას თავისი ადგილი აქვს მიჩენილი - მოხელეთა ფუნქციები განაწილებულია, ვეზირთა და ნადიმთა მოვალეობანი - გამიჯნული. სამეფო ტახტის საყრდენ ინტელიგენტთაგან ოთხი ძირითადი ჯგუფი გამოიყოფა, ესენია: დაბირები (მდივანმწიგნობრები), პოეტები, ასტროლოგები და ექიმები.

დიდი სასახლეების კარზე პოეტთა შტატი შთამბეჭდავ რაოდენობას აღწევს და უკვე XI საუკუნიდან ყალიბდება ერთგვარი შიდა ორგანიზაცია - დაქვემდებარების, თანამდებობრივ იერარქიათა და საპატიო წოდებათა მიხედვით. „პოეტთა მეფის“ თანამდებობაც კი ჩნდება. ამ თანამდებობაზე მყოფს ევალება პოეტების საქმეთა განხილვა, მათი შემოქმედებისათვის გარკვეული მიმართულების მიცემა, საჭიროების შემთხვევაში, მათი დარაზმვა. ეს არის ცენზორი, რედაქტორი, კონსულტანტი; იგია შუამავალი მელექსესა და მეცენატს შორის. კარის პოეტმა ზუსტად უნდა იცოდეს, - როდის და სად, რა უნდა თქვას და - როგორ! ტროპული სისტემა დაკანონებულია, თემატური რკალი და მოტივები - განსაზღვრული.

მეხოტბე პოეტისადმი წაყენებულ მოთხოვნათა რთულ კომპლექსში ძირითადი, ცხადია, მეცენატის უკვდავსაყოფი ქების შესხმაა; მეორე, და არა ნაკლებმნიშვნელოვანი ფუნქცია გახლავთ პატრონის გუნება-განწყობაზე ზრუნვა, მისი დასვენებისა და მოღბენის უზრუნველყოფა, სინამდვილის ესთეტიზაცია. მასვე ევალება მრავალი დამღლეი, დამდავი და ხშირად, დამამცირებელი ფუნქციის შესრულება.

შუასაუკუნეობრივი კულტურისათვის საზოგადოდ დამახასიათებელია სტერეოტიპულობა და ტრადიციათა სიმყარე. ადგილობრივ ფეოდალთა, მეფისნაცვალთა, ქალაქის თავთა სასახლის კარზეც, რამდენადმე გამარტივებული სახით, მაგრამ ფაქტობრივად, მეორდება დიდ სასახლეთა წესი და რიგი - საკარო და სალიტერატურო ეტიკეტი.

საქართველოს მეზობლად, ახლანდელი აზერბაიჯანის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში მდებარე ისტორიული ქვეყნის, შირვანის (შარვანის) კულტურულმა ცხოვრებამ XII საუკუნეში მნიშვნელოვან აღმავლობას მიაღწია; განვითარდა ქალაქები და საქალაქო ცხოვრება; საქართველოს სიუზერენობით გამოცოცხლდა მრავალმხრივი და მჭიდრო ურთიერთობანი; შირვანშაჰების კარზე ჩამოყალიბდა სერიოზული სპარსულენოვანი ლიტერატურული სკოლა. სასახლეში თავმოყრილ პანეგირისტთა შესხმა-ოდებში იკითხება შირვანშაჰთა ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ამსახველი მრავალი ისტორიული ცნობა; აქვე იხატება ნათელი სურათი კარის პოეტთა როლისა და ხვედრის შესახებ.

ცვალებადა სასახლის მაჯისცემა თავისი ჭირითა და ლხინით, საზრუნავითა და უზრუნველობით, საქმობითა და უქმობით, გაუთავებელი ინტრიგებით, ცილისწამებით, ბეზლობითა და წაქეზებით.

ცვალებადი ინტონაციით ისმის კარის პოეტის ხმა - ხან ხოტბის, ქებისა და დიდების აღმღლენი, ხანაც - გმობით გაკილვითა და დაცინვით სავსე; ცვალებადა პოეტის სახეც: იგი, თავად, ხან მეფეა, ხან - მათხოვარი, ხან ღირსეულია, ხან - უღირსი, ხან მადლიერია, ხან - უმადური, შემტევიც არის, უკანდამხევიც, დამბეზღებელიც, დაბეზღებულიც... შედეგად - გზა სასახლიდან საპყრობილემდე: დაჯილდოება - დასჯა; დაწინაურება - დაქვეითება, კვლავ აღზევება და კვლავ დაცემა... კარის ლირიკა, ციხის ელეგიები, სოფლის სამღურავი და ბოლოს, სუფი შეიხის განდეგილური ყოფა, მედიტაციები და ფილოსოფიური ჭვრეტა.

მხატვრული ტექსტების, თეზქერებისა და ანთოლოგიების მიხედვით, ასეთი წარმოდგენა გვექმნება შირვანშაჰთა სასახლის კარზე მიმდინარე ცხოვრების შესახებ, პოეზიის დანიშნულებისა და კარის პოეტთა როლისა თუ ხვედრის შესახებ; პანეგირიკული პოეზიის წარმომადგენელთა, მაღალმხატვრული სიტყვის ოსტატთა - აბულ-ალას, იზ ედ-დინის, ფალექისა და დიდი ხაყანი შირვანელის შესახებ.